

Jumalateenistus Nõos P, 18.02.24 kell 11.00, *Invocavit*

Lektsioonid: Hb 2:9,17–18; Mk 1:12–13

Pihikõne: Hb 13:15

Jutlus: Js 1:16–20

Laulud: 216 (1–5); 316 (1–5, 6); 449A (1–3); 77 (1–4)

Peske endid, puhastage endid, saatke oma tegude kurjus mu silme eest, lakake paha tegemast! Õppige tegema head, nõudke õigust, aidake rõhutut, mõistke vaeslapsele õigust, lahendage lesknaiste kohtuasju! Tulge nüüd ja seletagem isekeskis, ütleb Issand. Kuigi teie patud on helepunased, saavad need lumivalgeks; kuigi need on purpurpunased, saavad need villa sarnaseks. Kui te tahate ja kuulate, siis te saate süüa maa parimat vilja. Aga kui te tõrgute ja panete vastu, siis sööb teid mõök. Jah, Issanda suu on kõnelnud.

Selleks, et paremini mõista loetud kirjakohta, meenutan esmalt seda, mida prohvet Jesaja eelmistes salmides ütleb ja teen väikse ekskursi evangeelsesse teoloogiasse.

Esmalt pöördub prohvet Js 1:10 Iisraeli ülemate ja rahva poole, nimetades neid Soodoma pealikeks ja Gomorra rahvaks, mis on Piibli kontekstis pabelise ja patuse rahva sünonüüm. Sellega näitab Issand, et ta on oma rahva peale väga pahane.

Teiseks vahendab Jesaja Issanda sõna ohvrite kohta. Nt Js 1:13: „Ärge tooge enam tühiseid ande, ohvrisuits on mulle vastumeelt. Noorkuu ja hingamispäev, koguduse kokkukutsumine – ma ei salli nurjatust ja pühapidamist ühtaegu.“

Siin tuleks kõnelda ohvri mõistest VT-s ja UT-s.

VT inimene mõistis ohvrit looma või roana, mida tuli käsu järgi Jumalale ohverdada. Ohvri sellise toomise sätestas Jumala poolt Moosesele antud käsuseadus ja nõnda arvasid inimesed – nii ülemad kui ka nende juhitud rahvas –, et nad teevad erinevat tüüpi ohvreid tuues õigesti. Elmar Salumaa toob välja, et ohvritoomise üldine eesmärk oli „osadusvahekorra kindlustamine Jumala ja inimese, st ka Jumala ja tema rahva vahel, samuti ka häirete kõrvaldamine sellest vahekorrast.“ (Süstemaatilise teoloogia käsiraamat, Tallinn 2008, lk 306.)

Miks siis ütleb Jumal siin prohveti suu läbi, et ohver on talle vastumeelt? Ma ei oska seda kuidagi teisiti selgitada kui Jumala õndsusloolise plaaniga, mida inimene ei suuda näha Jumala perspektiivist, võib-olla mõnel määral ajaloolise antusena tagantjäreli. VT inimene tegi ohvreid tuues küll seda, mida Jumal talle kord oli öelnud, kuid Jumal tahtis oma „kasvatustööga“ patuse inimese juures edasi liikuda ja inimene ei mõistnud seda.

Seda edasiliikumise plaani tutvustabki Jumal oma prohvetite kaudu. Kui ta ütleb prohvet Jesaja suu läbi 8. eelkristliku sajandi lõpul oma rahvale, et ma ta soovi enam ohvrit, siis tõenäoliselt seetõttu, et ohver ei taga enam õiget osadusvahekorda Jumala ja inimese vahel. Ohvri aeg on läbi.

Selles mõttes on VT prohvetid sillaks Uude Testamenti, sest sealne „ohvri“ mõiste erineb kardinaalselt VT „ohvri“ mõistest. Elmar Salumaa ütleb selle kohta: „Kuid Jeesuse sõnum Jumala riigist ja selle lähedusest näitab, et tõeline jumalateenistus ei seisne kultuses, vaid Jumalale kuuletumises, tema käskude pidamises ja kaasinimese armastamises, mis koos kultuse tühistamisega tähendab ka mis tahes ohvritoomise radikaalset lõppu.“ (Samas.)

Siiski läks aega sadu aastaid, et inimesed oleksid valmis Jumala õndsusplaani murrangupunktiks: Jeesus Kristuse ohvrisurmaks ja sellega igasuguse kultusliku ohvri kaotamiseks.

Veelkord Elmar Salumaa: „Algkristluses kasutati ohverdamismõistet vaid ülekantud tähenduses ja teati, et ainus tõeline ohver oli ristilöödud Kristus ning elati selle ainsa ohverdamise saavutusest. Ja kui üldse mingist ohverdamisest juttu oli, siis mõeldi selle all tänu ja kiitust, palveid, kuulekust Jumala vastu, ligimesearmastust ja püha eluviisi üldse.“

Mulle tundub, et prohvet Jesaja meie jutlusealuses kirjakohtas peab ohvri all silmas samuti midagi sellist nagu just algkristluse kohta kuulsime. Jesaja ütleb ju, et rahval tuleb lakata paha tegemast ja õppida tegema head, õigust nõuda, rõhutuid aidata. Kultuslikud ohvrid Jumalat enam ei huvita.

Ka apostel Paulus ütleb ju midagi sarnast oma 1. kristlikust sajandist pärinevas Rooma kirjas. Rm

12:1j: „Nüüd, vennad, kutsun ma teid üles Jumala suure halastuse pärast tooma oma ihud Jumalale elavaks, pühaks ja meelepäraseks ohvriks; see olgu teie mõistlik jumalateenistus. Ja ärge muganduge praeguse ajaga, vaid muutuge meele uuendamise teel, et te katsuksite läbi, mis on Jumala tahtmine, mis on hea ja meelepärane ja täiuslik.“ Niisiis nimetab Paulus ohvriks meele uuendamist, mis pole ju midagi muud kui meele parandamine.

Ka Jesaja ütleb meie kirjakohas: „Kui te tahate ja kuulate, siis te saate süüa maa parimat vilja.“ See on huvitav lause! Jumala kuulamisest üksi on vähe, tuleb ka tahta talle meelepäraseks muutuda. On ju inimene kord Eedeni aias küll kuulnud Jumalat, kuid sellegipoolest pattu langenud. Nüüd, selleks et patust tagasi Jumala juurde pääseda, tuleb pingutada, et Jumala tahtmist mõista ja selle järgi talitada.

Ja siiski on selle tahtmise mõistmine ja selle järgi talitamine kahe kristliku aastatuhande jooksul olnud vaevalisem kui arvata võib: patu takistus on ikkagi nii suur!

Elmar Salumaa kirjutab: „Kuid juba II saj keskpaigast alates võime [vanas kirikus] täheldada endisaegse ohverdamismõiste taaselustumist – ja seda peamiselt seoses armulauaga. Tõuke säärasele arengule andis armulauapärinus ise, milles kõneldakse Kristuse surmast kui ohvrilt ... Nii juba apostellike isade juures võime täheldada mõttealgmeid, mis viitavad mitte üksnes Kristuse surma kui ohvri meenutamisele, vaid ka selle kordumisele armulauas.“ (Samas, lk 307.)

Salumaa evangeelse teoloogina viitab niisiis sellele, et vanatestamentlik ohvrimõiste hakkas kirikusse tasapisi tagasi tulema. Kuni 16. sajandi usupuhastajad sellele Piibli toel jälle vastu astusid. „Augsburgi usutunnistuse apoloogia“ (1531) XXIV artiklis tehakse vahet sakramendil ja ohvril: „Sakrament on usutalitus või toiming, milles Jumal toob esile selle, mida selle usutoiminguga seotud töötus pakub, nii et ristimine on toiming, mida ei osuta mitte meie Jumalale, vaid milles Jumal, see tähendab vaimulik Jumala asemel, ristib meid ja milles Jumal pakub ja esitleb pattude andeksandmist jms, vastavalt töötusele: „Kes on hakanud uskuma ja on ristitud, see päästetakse“ [Mk 16:16]. Seevastu ohver on usutalitus või toiming, mida meie osutame Jumalale, et talle au anda.“ (Luterlikud usutunnistuskirjad. EELK Usuteaduse Instituut, 2014, lk 154)

Siin on küll näide ristimisest, kuid sama käib ka armulauasakramendi kohta. Armulauas toob Jumal uskliku Kristuse ihu ja vere läbi osadusse iseendaga. Mingist ohvrilt, mida vaimulik siis justkui Kristuse ihu ja vere näol Jumalale tooks, ei saa juttugi olla.

Pärast Jeesus Kristuse ainukordset ja lõplikku ohvrit on kõik edasised ohvrid ainult inimlikud tänuohvrid Jumala kiitmiseks ja ligimeste abistamiseks.

Eelneva kontekstis tuleb tõlgendada ka Jesaja mõtet meie kirjakohta lõpuosas: „Aga kui te tõrgute ja panete vastu, siis sööb teid mõök.“ Jumal on oma õndsusplaanis inimestele ette näinud pääsemise tagasi Eedeni aeda või sellelaadsesse olukorda, kus inimene võib patuta elada Jumala lapsena igavesti. Kuid millegipärast pole inimesed reeglina seda tahtnud. On küll erandeid: Noa, patriarhid, jumalamehed, prohvetid, Jeesuse jüngrid ja apostlid. Ent siiski on see vähemus.

Jesaja vahendusel Jumal isegi ähvardab inimesi sellega, mis juhtub siis, kui inimene ei haara kinni Jumala pakutud pääsemisvõimalusest: teda sööb mõök.

Millegipärast seostub mul see mõte A. H. Tammsaare mõttega „Tõe ja õiguse“ III osast: „Vabadus on see imelik taim, mis sööb iseenda — sööb vägivallaks.“ Teame ajaloost, nt Suurest Prantsuse revolutsioonist või ka Suurest Sotsialistlikust Oktoobrirevolutsioonist, kuidas vabaduseihas inimesed hakkasid lõpuks üksteist tapma.

Küllap on see olnud vale vabadus, vabadus Jumala pakkumisest loobuda. Jumalatud ühiskonnad lähevad oma vabaduseihas valesse suunda ja see ei saagi teisiti lõppeda kui vägivallaga. Sest, kui uskuda prohvet Jesajat, Jumal ongi niimoodi seadnud: kui inimene kuulab Jumalat ja tahab selle järgi ka teha, siis saab ta süüa maa parimat vilja. Kui mitte, siis tuleb vägivald.

Mis on see parim vili?

Js 65:20jj on kirjutatud uuest taevast ja uuest maast: „Seal ei ole enam imikut, kes elab ainult mõne päeva, ega rauka, kellel ei täitu ta päevade määr, nooreks peetakse seda, kes sureb saja-aastaselt, ja neetuks seda, kes ei saa sadat aastat täis. Nad ehitavad kodasid ja elavad neis, istutavad viinamägesid ja söövad nende vilja. Nad ei ehita teistele elamiseks, ei istuta teistele söömiseks, sest mu rahva eluiga on otsekui puu eluiga ja mu valitud kasutavad ise oma kätetööd. Nad ei näe asjata

vaeva ega sünnita lapsi hirmu jaoks, sest nad on Issanda õnnistatud sugu ja koos nendega on õnnistus nende võrseil. Enne kui nad hüüavad, vastan mina; kui nad alles räägivad, olen mina kuulnud.“

Me ei tea, kas see on prohveti kuulutus taevasest Jeruusalemmast, mis ilmub valituile alles aegade lõpul, või on seda tarvis oodata juba siin maises elus. Kuid Jumal tahab, et me selle poole püüdeksime, tuues talle meelepäraseid ohvreid. Võib-olla ta halastab meie peale ning kingib meile ja meie järeltulijaile õnnistust ka siin elus!

Aamen.